

Usmon Nosir She'riyatining Jozibadorligi

Ergasheva Marjona Qobilovna

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika universiteti, tillar fakulteti, o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

Annotatsiya: Adabiyot osmonida chaqmoq kabi paydo bo'lib minglab ko'ngillarni otashin she'rlari bilan yondirgan ijodkorlarimizdan biri bu- Usmon Nosirdir. Mazkur maqolada Usmon Nosirning poetik mahorati va yaratgan she'rlaridagi o'zgacha joziba, jo'shqinlik olamining rango rang qirralari tahlil asosida yoritib berildi.

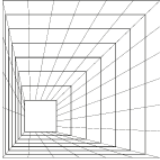
Kalit so'zlar : She'riyat, Adabiyot , yurak, Vatan , olovli qalb , chaqmoq

Adabiyot butun bir millatning o'tmishini, bugununi va kelajagini ko'rsatguvchi ko'zgu. "Adabiyot, san'at va madaniyat yashasa, millat va xalq, butun insoniyat bezavol yashaydi". Ana shu ulkan maydonda oz muddat bo'lsa-da o'zining bemisl hissasini qo'shgan shoirlarimizdan biri Usmon Nosirdir. Ko'kda uchgan yulduz juda tez so'nishiga qaramasdan ortidan yorqin nur qoldiradi, bu nur esa insonlar xotirasiga, ongiga muhrlanib estetik zavq bag'ishlaydi. Usmon Nosir O'zbekiston osmonida xuddi o'sha yulduzlar kabi parvoz qildi va asarlarini barchamizning xotiramizga va yuraklarimizga muhrlab ketdi. Usmon Nosir shaxsiyati va she'riyati haqida ko'plab adiblar o'zlarining iliq fikrlarini bildirishgan. Usmon Nosir o'zbek she'riyati osmonida yorqin va so'nmas yulduz kabi paydo bo'ldi. Yigirma besh yoshga yetmasidanoq nurli iste'dodi tufayli xalqning sevimli va mashhur shoirlaridan biriga aylandi. Uning nomi yuksak she'riyat timsoli bo'lib qoldi. Katta ijodiy g'ayrat va shijoatga ega shoir qisqa umri davomida o'lmas asarlar yaratishga ulgurdi. Usmon Nosir adabiyot olamiga ancha yosh paytlaridanoq qadam qo'ygan bo'lsa-da o'z so'zi va ovozigga ega yetuk ijodkor ekanligini isbotlay oldi. Shoirning har bir she'ri olovli qalbining ovozi o'laroq ijod ixlosmandlarining yurak-yuragigacha yetib borgani, millionlar dilida bir nur misoli balqiganiga tarixning o'zi guvoh. Nainki, o'z davri va ayni bugungi kun o'quvchilari uchun ham uning ijodi ulkan ahamiyat kasb etadi. Taniqli adabiyotshunos olim, tarjimon va munaqqid Ibrohim G'ofurovning quyidagi so'zlari esa fikrimizning yaqqol dalilidir: "Usmon Nosiriy oldida bizning hech uzib bo'lmaydigan so'ngsiz qarzimiz bor. Har safar Usmon Nosirni xotirlaganda, har safar uning so'zidan — she'rlari va dostonlaridan bahrador bo'lganda, doim shu qarz moziydan uzatilgan bir qo'l kabi odamning yelkasidan tutadi" Biz Usmon Nosirni qadrlaymiz. Chunki u she'riyatning tabarruk, muqaddas dargohida anvoyi bir chaman, sira xazon bo'lmaydigan mo'jiza bog' yaratib ketdi"— Abdulla Oripov bildirgan ushbu ta'rifni dalillash maqsadida shoir tilidan aytilgan ushbu misrani keltiramiz:

Olovdek lovullab dil yonur,

Baxtliman janlgarga yarasam.

Shoir dastlabki jumlada dilining olovdek lovullab yonishini aytadi, bu Usmon Nosirning naqadar jo'shqin, bitmas-tuganmas shijoat sohibi ekanining yaqqol dalilidir. Shuning uchun ham Abdulla Oripov Usmon Nosirga "Bamisoli tekkan joyini kuydirguvchi olovdir", deya ta'rif beradi. Ushbu she'rning ikkinchi misrasida esa Usmon Nosirning yurtiga, xalqiga, jamiyatga, insoniyatga naf'i,

foydasi tegadigan bo'lsa, hattoki janglarga kirishni ham baxt deb sanaydi. Bu ham shoirning yuksak insoniy fazilatlarining yorqin ifodasidir. Fikrimiz davomi sifatida shoirning "Yurak" she'riga, o'z yuragiga murojaatiga e'tibor qaratamiz:

Itoat et!

Agar sendan

Vatan rozi emas bo'lsa,

Yoril, chaqmoqqa aylan sen,

Yoril! Mayli, tamom o'lsam!

Bu she'rda Usmon Nosir hamisha erki o'zida bo'lgan yuragining jilovini o'z qo'lga oladi va itoat etishga undaydi, buning birdan bir sababi mavjud, u ham bo'lsa vatan rizolidir. Agarda vatan rozi bo'lmasa, yorilib, garchi bu uning o'limiga sabab bo'lsa-da, chaqmoqqa aylanishiga rozi ekanligini ta'kidlaydi. O'ylab ko'rilsa, shoir nega yuragini chaqmoqqa aylanishini xohlaydi, nega yulduzga yoki shamolga emas, aynan chaqmoqqa? Chunki chaqmoq yarq etgan mo'jiza hisoblanadi. Usmon Nosir ham insonlar xotirasida xuddi o'sha chaqmoqdek qolishni istaganligi anglashiladi. Shoirning istagi, shak-shubhasiz, amalga oshganligi esa hammamizga ma'lum. Usmon Nosir she'riyati yoqimli va ta'sirli qilib ifodalangan chuqur mazmunli poetik fikrlarga, falsafiy umumlashmalarga boy. «Yo'lchi» she'rida shoir inson va hayot haqida mushohada yuritib, maqsad sari intilish sururini yorqin poetik uslubda ifoda etadi:

Chu, qora toychog'im! Chu, qora yo'rg'am!

Murodga qasd qilib yugurgan yetur.

Bo'rokni sevmasa, dil nechun tepur?

Tiriklik ne kerak: bemehnat, beg'am?!

Chu, qora yo'rg'am!

Usmon Nosir She'riyati — shakl jihatidan g'oyat go'zal. Shoir asarlarining tili xalqqa yaqin va tushunarli bo'lib, mavhumlikdan, noaniq ramziylikdan, shaklbozlik va quruq yaltiroqlikdan butunlay xoli. Usmon Nosir she'riyati haqida fikr yuritganda, shoirning peyzaj lirikasining mohir ustasi ekanini alohida qayd etishim iz lozim. Shoir tabiat go'zalliklarini, uning tovlanishlarini sinchkovlik bilan kuzatadi hamda ularni jonli, yoqimli va obrazli qilib tasvirlaydi. Usmon Nosir she'riyatining yana bir ajoyib xususiyati shundaki, shoir asarlari chuqur ichki hissiyot tasviriga, nozik tuyg'ular tug'yoniga boy. Bu she'riyatni o'qiganda kitobxon uning biror yerida qoqilmaydi. Chunki misralar g'oyat ravon va tabiiy, ular xuddi so'lim

qo'shiq singari o'zi quyilib kelaveradi. Zotan, Usmon Nosir she'rlari tug'ma iste'dod va katta zavqli mehnatning mevasi bo'lib, ular shoirning ijodiy ishga zo'r mas'uliyat bilan qaraganidan dalolat beradi. Shoirning yaxshi she'rni asl farzandga, yurak suvi va ko'z nuriga tenglashtirishida ham chuqur ma'no va hikmat bor:

Sen yuragimning chashma suvi sen,

Sen ko'zlarimning gavhar nurlari.

Sening bahoingni kim so'rasa, de:

«Bahom — umring bahosiga teng!»

(«She'rim»)

O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripov Usmon Nosir haqida shunday deydi: "Usmon Nosir deganda biz kimni tushunamiz? U shunday iste'dod egasiki, bamisoli tekkan joyini kuydirguvchi olovdir. Usmon Nosir ulug' va abadiy she'riyatning diydasi oqib ulgurmagan shabnamdir. U hali

qahqahaga aylanmay lablarimizda manguga qotib qolgan nim tabassumdir. Uning she'rlari ko'z kabi tirik, jonli, tutquch bermasdir "

"...Usmon Nosirning adabiyotda paydo bo'lishi hammaning e'tiborini tortgan edi. Uning ijod maydoniga kirib kelishi, mislsiz kuchi bilan hammani o'ziga jalb qilgan notanish bir pahlavonning maydonga kirib kelishiga o'xshar edi. Ha, u ijod maydoniga yosh va kichkina jussasi bilan keldi-yu, juda katta yuk ko'tardi. «Usmon she'riyatimizga shamolday kirib keldi. Balki bo'ronday! U shunday to'polon va to'lqin bilan keldiki, uncha-muncha she'riy uslub va ijodni to's-to's qilib yubordi. Uni o'zimizda "O'zbekning Lermontovi", Moskva gazetalarida "Sharqda Pushkin paydo bo'ldi", deb yozishdi", — degan edi shoir Turob To'la.

Fikrimiz songida bir qarashda shoirning bashoratidek tuyulgan, "Bog'im" she'ridan parcha keltiramiz:

Bargdek uzilib ketsam,
Unutmas meni bog'im.
Ishimni hurmat qilur,
Gullardan haykal qurur.
She'rlarim yangrab qolur,
Ming yillardan keyin ham.
Unutmas meni bog'im".

Darhaqiqat, shoir she'rida ta'kidlaganidek, uni hech birimiz unutmadik. Mustaqilligimizdan keyin shoir xotirasini mustahkamlash maqsadida ijodiy uchrashuvlar, xotira kechalari o'tkazilib kelinmoqda. Nodira Rashidova asari asosida O'zbek milliy akademik teatrida rejissor Murot Azimov tomonidan "Usmon Nosir" spektakli sahnalashtirildi. Usmon Nosir she'riyatidagi betakror o'zlik undagi jozibadorlikda va isyonkor ruhda yaqqol namoyon bo'lgan. Uning she'rlari xalqimiz qalbida barhayotdir !

References

1. Usmon Nosir. Sayqal.zn.uz elektron sayti.
2. Usmon Nosir. Kh-davron.uz eelektron sayti.
3. Saydulla Mirzayev. XX Asr o'zbek adabiyoti . Toshkent-2005
4. Murodova M. Men – davrning kichik parchasi. ziyouz.uz elektron sayti. Fitna san'ati (2- kitob, - T.: Fan, 1993)
5. Usmon Nosir. Adabiyot 5-sinf uchun darslik, 2-qism. – T., 2015